

У англійській фразеології частіше, ніж в українській елемент комічного поєднується з мотивами смутку чи гіркоти. Саме у важкі хвилини в англійців виявляється їх забарвлений оптимізмом гумор та вражаюча здатність применшувати неприємності чи зовсім не помічати їх. Таке життєве кредо закарбоване у приказках.

- a) to grin and bear it,
- b) to keep stiff upper lip [9].

Прислів'я і приказки мають багато спільного з поезією.

- 1) звукові повтори: to beat somebody black and blue;
- 2) римування: haste makes waste, make or brake;
- 3) ритмічне чергування наголошених та ненаголошених складів: money makes the mare go;
- 4) структурна симетрія та протиставлення антонімічних понять: good riddance to bad rubbish, a light pursue is a heavy cursue [9].

У **висновках** зазначимо, що через незначну інформативність прислів'я і приказки постають виразниками цілої низки прагматичних постанов (функцій), причому характер останніх знаходиться в певній залежності від семантичного змісту відповідних паремій. Паремійні вислови покликані перш за все впливати на поведінку (через аргументування, апелювання до прецеденту, авторитету тощо). Паремія – це явище мови, що відбиває усі когнітивні процеси, які мають зв'язок з досвідом та пізнавальною активністю особистості. Прислів'я та приказки найяскравіше відбивають усі етапи розвитку народної свідомості, та пов'язані з ними історичні події. В одному реченні знаходить своє місце уся сутність людини: історія, досвід, пам'ять уявлення, світосприйняття, горе й радість, страждання і щастя. Перспективи **подальших нових наукових розвідок** полягають у вивченні та порівнянні метафоричності паремій в англійській та німецькій мовах.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Баранцев, К. Т. Англійські прислів'я та приказки / К. Т. Баранцев. – К.: Радянська школа, 1973. – 176 с.
2. Вороніков, Ю. Л. Мовна картина світу: трактування поняття. [Електронний ресурс] / Ю. Л. Вороніков – Режим доступу: <http://www.zpu-journal.ru/gum/new/articles/2007/Vorotnikov/> – Назва з екрану.
3. Кузько П. В. До питання про перспективність дослідження паремій. – Мелітополь: видавництво Мелітопольський державний педуніверситет, 2003. – 140 с.
4. Парадигматичні особливості прислів'їв та приказок // Гуманітарний вісник. Серія – Іноземна філологія. – Частина 1. Проблеми сучасної лінгвістики. – Черкаси, 1998. – С.152 – 157. 26. Маслова, В. А. Поняття когнітивної лінгвістики [Текст] / В. А. Маслова // – Режим доступу: <http://veselchak.ru/artic/17/06/t-0307-12237.html> – Назва з екрану.
5. Пирогов В. Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов: типологічний та лінгвокультурологічний аспекти. Автореф. – К.: Київський Національний Лінгвістичний Університет, 2003. – 22 с.
6. Теля, В. М. Російська фразеологія. Семантичні, прагматичні та лінгвокультурологічні аспекти [Текст] / В. М. Теля – М.: Школа "Мови російської культури", 1996. – 288 с.
7. Болдырев Н. Н. Социоэтнический аспект формирования значения языкового знака и культурные концепты / Н. Н. Болдырев // Филология и культура. Мат-лы междунар. конф. Тамбов, 1997. – 125 с.
8. Теля В. Н. Что такое фразеология / В. Н. Теля. – М.: Школа «Языки русской культуры», 2011. – 288 с.
9. Longman Dictionary of Contemporary English. Third Ed. Bungay (Suffolk), 1995. – 1567 p.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Ірина Постоленко – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови та методики її викладання, заступник декана з інформаційних технологій Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: дослідження концептів англійської та німецької мов, граматичні проблеми перекладу в англійській мові.

УДК 811.14'06'373.7(477.62=14)(045)

ВІДОБРАЖЕННЯ РОДИННИХ СТОСУНКІВ У ПАРЕМІЯХ ГРЕКІВ МЕТРОПОЛІЇ ТА ПРИАЗОВ'Я

Юлія ПОТІПАК (Маріуполь, Україна)

Стаття присвячена відображенню родинних стосунків у традиційній сім'ї греків Приазов'я та метрополії на матеріалі румейських та новогрецьких паремій. Через призму перлин народної мудрості розглядаються статус та характеристика основних членів грецької родини.

Ключові слова: усна народна творчість, паремія, румеї, новогрецька мова, родинні цінності, члени родини.

This article deals with the description of the family relations in an ordinary family of the Azov Greeks as reflected in the Greek proverbs in Rumaic dialect. The status and the characteristics of the main members of the Greek family are considered in the aspect of national wisdom.

Key words: folklore, proverb, Rumeika, Modern Greek, family values, family members.

На тлі глобалізації збереження та вивчення усної народної творчості національних меншин, що населяють Україну, є надзвичайно актуальним, оскільки саме у фольклорі проявляється характер і традиції етносу, сформовані протягом багатьох століть.

Мета статті – розкрити та проаналізувати відображення родинних відношень у традиційній сім'ї греків Приазов'я та греків Еллади на матеріалі румейських та грецьких прислів'їв та приказок.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі завдання:

- класифікувати грецькі та румейські паремії, які стосуються родини, за тематичним принципом;
- дослідити роль основних членів грецької родини та її відображення у прислів'ях та приказках грецького та румейського народів.

У Приазов'ї греки оселилися наприкінці XVIII століття, коли за наказом імператриці Катерини II відбувся вихід греків та інших християн з Криму. У мовному відношенні населення Приазов'я було неоднорідним. Термін «приазовські греки» («маріупольські греки») поєднує дві етнографічні групи, що мають самоназви *урумів* і *румевів*. Кожна з цих груп має свою мову, особливості культури й побуту. Водночас обидві групи ідентифікують себе саме як греки (в перекладі етноніми «румей» та «урум» означають «римляни» – саме так називали себе греки-візантійці на відміну від новогреків-еллінів) [8: 9]. Генетичний зв'язок обох етнічних груп базується на спільній самоназві – еллін (еллінос, еллінець) [8: 10; 1: 9].

На сьогоднішній день у Приазов'ї склалася досить складна мовна і культурна ситуація: унаслідок різних причин мовні діалекти греків Приазов'я поступово згасають, перестають бути мовою спілкування навіть у місцях їх компактного проживання, виникає реальна загроза забуття фольклору. Тому зараз особливо актуальним є збереження та вивчення народнопоетичної спадщини приазовських греків, які за чисельністю в національній структурі людності Донецької області посідають третє місце і становлять етнічну спільноту, яка відіграла значну роль в освоєнні Приазов'я [8: 3].

Фольклор є своєрідною художньо-філософською системою, яка відтворює характер зв'язків з навколишнім світом на різних етапах його історичного розвитку. Він є найважливішою опорою національної самосвідомості, засобом національного виховання і соціалізації людини в народній культурі [7: 8]. У творах усної народнопоетичної творчості греків Приазов'я знайшли відбиття історичні події народу, соціальні протиріччя, праця, побутове життя, прагнення кращої долі. Фольклорна спадщина приазовських греків, хоч і не часто, але ставала об'єктом дослідження науковців-філологів. Переважно це стосується пісенного доробку, оскільки через низку об'єктивних причин саме жанр пісні є найбільш збереженим серед приазовських греків. Тому поява робіт Ю.Б. Кутної та Ю.В. Жарікової, присвячених вивченню казок та фразеологізмів приазовських греків, сприймається як видатне наукове досягнення [3; 11].

Невід'ємну частину буденної філософії народу складає його пареміологічна спадщина (прислів'я та приказки), яка є одним з первинних та найдавніших показників ідеологічної та етнічної сутності народу. Прислів'я складають елемент його культурної ідентифікації з істинним народним характером. Ці породження фантазії чітко показують характер та образ мислення народу і є безсумнівно живими пам'ятками слова у його багатовіковій історії, підтвердженням його ідентичності, які треба зберігати та використовувати для дослідження його ментальності та історичного шляху. Ці живі усні елементи народної традиції – правдивий свідок невичерпного джерела мудрості, яка ніде у світі не зустрічається у таких масштабах, як на грецьких теренах [15: 7].

У статті ми проаналізуємо відображення родинних відношень у традиційній сім'ї греків метрополії та Приазов'я на матеріалі новогрецьких та румейських прислів'їв, приказок та афоризмів. Корпус грецьких прислів'їв було зібрано з різноманітних збірок паремій, виданих у Греції. Переважна більшість досліджуваних румейських паремій також є опублікованою [4; 5; 6; 10], частину було зібрано у музеях приазовських сіл Стила, Малоянісоль, Урзуф та від інформаторів під час проведення фольклорно-етнографічних експедицій, організованої влітку 2006 р. історичним факультетом Маріупольського державного університету. Слід зауважити, що всі румейські прислів'я графічно фіксувалися за системою А. Білецького, окрім варіантів, наведених у книзі С. Кудкоцева.

Слід зазначити, що тип грецької родини в Приазов'ї загалом такий самий, як і в Греції та в інших народів Європи: заснований на принципах моногамії та патріархальних традиціях [2: 147;

13: 35]. Згідно з результатами етнографічних досліджень представники тих або інших народів, потрапляючи до грецької сім'ї, дуже швидко адаптувалися, сприймаючи традиційну грецьку культуру як частину власного духовного життя; надалі такий член родини жив у відповідності з сімейними традиціями і нормами звичаєвого права, поширеними серед греків [8: 229].

Сім'я для греків мала першочергове значення у формуванні менталітету народу, основні риси якого зберігаються дотепер. Проте роль грецької родини у збереженні, передачі, трансформації традицій залишається маловивченою галуззю [8: 229].

Якщо систематизувати новогрецькі та румейські паремії, які характеризують родинні стосунки, складається своєрідний «кодекс родинного виховання» [7: 19], який на сьогодні не втратив своєї актуальності.

Повним хазяїном у родині вважався чоловік [2: 147]. «Голова» у родині, хазяїновитий та працьовитий, одружений, повинен мати синів, яких необхідно виростити гідними людьми і продовжувачами роду, – таким постає чоловік у румейських прислів'ях: *Дъыхос ту н сурбаджи ту спит клэй* (без хазяїна дім плаче); *Андра дъыхос инэка, ама алгу дъыхос ханяр* (чоловік без жінки, як кінь без вуздечки); *Тата дъыхос педъья, олу ту мляр дъыхос ханятя* (батько без синів, як млин без крил). Та сама теза продовжується і в грецьких прислів'ях: *Στο σπίτι ο πατέρας είναι η τάξη, η μητέρα η αγάπη και το παιδί η χαρά* (в домі батько є порядком, мати любов'ю та дитина радістю); *Ούτε άντρας δίχωσ σπίτι ούτε σπίτι δίχωσ άντρα...* (ані чоловік без будинку, ані будинок без чоловіка...).

До сьогодні у грецьких родинах чоловік ухвалює рішення, що стосуються всієї сім'ї. З глибокою пошаною ставиться до дружини: *Тыс фукраты т инэка-т, атос эн палкарс. Тыс фукраты тун андра-ц, аты эн курасея* (Хто слухає жінку, той молодець, хто слухає чоловіка, та молодичка).

Незважаючи на нижче порівняно з чоловіком положення жінки, її роль у родині теж досить велика: вона «шия» у родинному союзі, а відтак від її поведінки залежить атмосфера і добробут у сім'ї: *Андра эн фтял, т инэка эн гула* (чоловік – голова, дружина шия). Гарна дружина завжди підтримує чоловіка, налагодить господарство, подбає про добробут родини: *Ас то кало т инэка пас то шон-па то лапач враз* (у гарної дружини й на снігу котел кипить); *Ехеис гунваїка ме мвалό, ехеис сто спіті θησαυρό* (маєш розумну жінку, маєш в хаті скарб); *Н калі воїкокурá είναι δούλα και курá* (гарна господиня – хазяйка та рабinya). Погана жінка все зруйнує: *То кало т инэка – фолэя плээн. То анунысто т инэка – то эш-с па хан* (гарна дружина гніздо в'є, а нерозумна й те, що є, розорє); *Калύτερα ва ζεις μ' ένα δράκο παρά με μια κακία γυναικα* (краще жити з драконом, ніж із лютою жінкою). Тому у пареміях нерідко надаються поради, яку жінку треба обрати чоловікові та які наслідки може мати гонитва за багатством та вродою: *Ан пер-с плушку инэка, нами тъарис тъа иси ас ту зисму-с вахтлыдъ-с* (якщо з багатою одружишся, не думай, що щасливо з нею проживеш); *Кало инэка – плушия, паракату инэка – гариплыя* (гарна жінка – багатство, погана – бідність). Багато грецьких прислів'їв засуджують такі риси характеру в жінок, як хитрість, балакучість, лінь, вередливість, непостійність: *Н гунваїка еклεισε το διάλοο στον κότσο της* (жінка вплела диявола у свою косу); *Агэрас και гунваїка ден κλειδόνονται* (вітер та жінку не закриєш); *Гунваїка пов де θέλει να ζυμώσει, πέντε μέρες κοσκινίζει* (жінка, що не хоче замішувати тісто, п'ять днів просіє муку).

Багато паремій присвячено жінці-матері: *Μάνα είναι μόνο μία!* (мама лише одна!). Її любов до дитини – найчистіша та найгарячіша, вона завжди зрозуміє свою дитину: *Мана т хлядъя эн ах илю зесто* (материнське тепло жаркіше за сонце); *Ас ола тымизку аган – эн мана-с* (найчистіша любов – материнська); *Н піо глвкіá акаліá είναι η μητρική* (найсолідші обійми – материнські). Тому прислів'я, де мати постає байдужою до своїх дітей, свідчать про осудливе відношення людей до неї.

Справжня грецька родина обов'язково повинна була мати дітей. Без них дім перетворюється на «в'язницю» або «могилу»: *Αυτός που δεν έχει παιδιά, δε γνώρισε τι θα πει αγάπη* (той, хто не має дітей, не знає, що таке любов); *Σπίτι χωρίς παιδιά είναι κλήμα χωρίς σταφύλια* (дім без дітей – лоза без винограду). Діти у грецьких родинах поважали і якимсь побоювалися своїх батьків. Без їх згоди син не міг одружитися, дочка вийти заміж [2: 148]. Грецькі прислів'я вчать берегти сімейні традиції, поважати батьків і навіть перевершувати їх: *Фу крис мана, патеран, тъа дъис-па дуня пула* (слухай матір, батька, довголітнім будеш на землі); *Йо-с ан эн палкарс, чалка ти ерна-с* (Якщо син твій молодець, життю твоєму не скоро прийде кінець); *Папус эвалын мляя, тата-с эвалын абдъея, а си вал эм мляя ки эм абдъея!* (Дід посадив яблуню, батько посадив грушу, а ти посади і яблуню, і грушу!); *Евхі гоніών агόραζε και στο βουνό ανέβα...* (батьківське благословення

отримай – і вгору підіймайся). Різко засуджується невдячність, егоїзм дітей та недоліки в родинному вихованні: Ан эш-с кало педъы – ато эн джап. Ан эш-с паракату педъы – ато эн пону (коли в тебе гарний син – це гора, коли в тебе поганий син – це хвороба); Тата харсин тун йо-т стафлэс, а йо-т ти дъуй тун тата-т эна змандзица-па (Батько подарував синові виноградник, а син не дає батькові навіть одне гроно). *Αν τους γονείς σου δεν τιμάς, ποιος θα τιμήσει εσένα;* (якщо ти батьків своїх не шануєш, хто тебе шануватиме?).

М. Меракліс у монографії «Грецьке народознавство» («Ελληνική λαογραφία») говорить про особливу роль, яку відігравала у грецькій родині свекруха [12: 63]. У більшості місць материкової Греції невістка була повністю підкорена свекрусі. Відголоси такої традиції знаходимо і на теренах Приазов'я. Невістка повинна була раніше за всіх прокидатися вранці, розпалити пічку, приготувати воду та рушник для вмивання свекрухи та свекра, полити свекру та поцілувати йому руку, за що отримувала золоту монетку. Зберігався закон мовчання: невістка не розмовляла зі свекрами (у давнину мовчання могло тривати до п'яти років) [9: 5-6]. До речі, такі ж традиції зберігалися і в деяких регіонах Греції, зокрема, у Східній Фракії [12: 63]. Тому і в пареміях греків Приазов'я та метрополії бачимо досить зневажливе ставлення до невістки. На неї дивилися, як на дармову робочу силу, часто кривдили, не враховуючи її інтересів [8: 229]: *Νύφ камия-па ти нышкит кор-с, айц, тылага гамброс, камия-па ти нышкит йо-с, Ο γαμπρός γιος δε γίνεται κι η νύφη θυγατέρα* (невістка ніколи не стане дочкою, як зять ніколи не стане сином); *Νύφ индун памбать ки пелсин кату пас н петъера-ц: ма олу эна петъера-ц н курмо, понсин дъыната* (невістка стала ватою й свекрусі на голову сіла, а у свекрухи голова все одно заболіла); *Харонс иртын на пер канына ки тайфа-тын дрансан пас т ныф* (Харон прийшов забрати когось, і всі подивилися на невістку); *Γε μου, γε μου μάλαμα, νύφη ζένο μάλωμα* (синку мій, золото, невістка – чужа латка).

Підсумовуючи, треба зазначити, що досліджуючи пареміологічну спадщину греків Приазов'я, можна простежити устрій традиційної грецької родини, проаналізувати її роль для членів суспільства, надати характеристику кожному члену родини, виділити чесноти, які цінуються у грецькому суспільстві. Загалом традиційна приазовська грецька родина за устроєм та розподілом ролей подібна до родин материкової Греції та інших балканських народів. Втім, паремії дозволяють виділити яскраві етнічні особливості побуту та культури греків Приазов'я.

Надалі було б цікавим проаналізувати відображення родинних цінностей в румейських та урумських прислів'ях.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Греки России и Украины / Сост. и отв.ред. Ю.В. Иванова. – С.-П.: Алетейя, 2004. – 623 с.
2. Джуха И.Г. Одиссея мариупольских греков: очерки истории / И.Г. Джуха. – Вологда: «ЛиС», 1993. – 160 с.
3. Жарікова Ю.В. Румейська фразеологія у її відношеннях з українською та новогрецькою фразеологіями : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.15 / Ю. В. Жарікова. – Донецьк: Донец. нац. ун-т, 2013. – 20 с.
4. История села Приморское (Урзуф) 1779 – 1979 / Составитель – С.И. Кудокоцев. – Приморское, 1978. – 157 с.
5. Кір'яков Л. Тисяча перлин: афоризми, прислів'я та приказки приазовських греків / Л. Кір'яков, Д. Патрича. – Донецьк: Донбас, 1993. – 143 с.
6. Луїс (Хорош) М.О. Яліта. Вірші, народні усмішки / М.О. Хорош. – Донецьк: Донбас, 1988. – 127 с.
7. Мазур П.И. Жемчужины народной мудрости. Этноды / П.И. Мазур. – Мариуполь: Издательство «Азовье», 2006. – 40 с.
8. Пономарьова І.С. Етнічна історія греків Приазов'я (кінець XVIII – початок XXI ст.). Історико-етнографічне дослідження / І.С. Пономарьова. – К.: Реферат, 2006. – 300 с.
9. Тыркалова Н.А. Быт и культура греков Приазовья / Н.А. Тыркалова. – Мариуполь, 1997. – 6 с.
10. Хорош Н.А. Поговорки и пословицы греков Приазовья / Н.А. Хорош // Греки Украины: история и современность [Материалы научно-практической конференции «Греки Украины: поиск и формирование национальной культуры»]. – Донецк, 1991. – С. 155 – 157.
11. Κούτνα Ι. Τα παραμύθια των Ελλήνων της Αζοφικής: Καταγωγή, γλώσσα, αφηγηματικές και υφολογικές δομές / Ι. Κούτνα. – Αθήνα, 2013. – 166 σ.
12. Μερακλής Μ. Ελληνική λαογραφία / Μ. Μερακλής. – Αθήνα: Εκδόσεις Οδυσσέας, 2004. – 632 σ.
13. Μερακλής Μ. Νεοελληνικός λαϊκός βίος – Οψεις και Απόψεις / Μ. Μερακλής. – Αθήνα: Εκδοτικός οργανισμός Λίβανη, 2001. – 181 σ.
14. Μερακλής Μ. Παροιμίες ελληνικές και των άλλων βαλκανικών λαών (συγκριτική μελέτη) / Μ. Μερακλής. – Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη, 2003. – 206.
15. Παροτίδης Φ. Παροιμίες του Πόντου και παροιμακές φράσεις / Φ. Παροτίδης. – Θεσσαλονίκη: Μαλλιάρης – Παιδεία Α.Ε., 1991. – 162 σ.
16. Τότσкас Φ. Ελληνικές παροιμίες / Φ. Τότσкас. – Εκδόσεις Μπαρμπουνάκης. – 200 σ.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Юлія Потіпак – кандидат філологічних наук, доцент кафедри грецької філології Маріупольського державного університету, заступник завідувача кафедри грецької філології.

Наукові інтереси: фразеологія новогрецької мови, етнолінгвістика.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

КІРОВОГРАДСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Серія:
Філологічні науки
(мовознавство)

Випуск 137

м. Кіровоград
Видавець Лисенко В.Ф.
2015

ББК 81.2(3)
Н 34

Наукові записки. - Випуск 137. - Серія:
НЗ4 Філологічні науки (мовознавство) Кіровоград:
Видавець Лисенко В.Ф., 2015.– 652 с.
ISBN 978-617-7197-12-5

До Наукових записок увійшли статті, присвячені дослідженню актуальних питань загального мовознавства, лексикології, фразеології, ономастики, термінознавства, словотвору, соціолінгвістики та мовних картин світу в аспекті когнітивної лінгвістики і лінгвокультурології.

Збірник розрахований на наукових працівників, викладачів, студентів факультетів іноземних мов.

ББК 81.2(3)

Друкується за ухвалою вченої ради Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка
(*протокол № 7 від 26.12.2014 року*).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

1. Олег Семенюк	– доктор філологічних наук, професор
(відповідальний редактор).
2. Григорій Клочек	– доктор філологічних наук, професор.
3. Болеслав Кучинський	– кандидат філологічних наук, професор.
4. Василь Лучик	– доктор філологічних наук, професор.
5. Володимир Манакін	– доктор філологічних наук, професор.
6. Василь Марко	– доктор філологічних наук, професор.
7. Володимир Панченко	– доктор філологічних наук, професор.
8. Валентина Парашук	– кандидат філологічних наук, професор.
9. Василь Ожоган	– доктор філологічних наук, професор.
10. Олег Поляруш	– кандидат філологічних наук, професор.
11. Олена Семенець	– доктор філологічних наук, професор.
12. Олександр Білоус	– кандидат філологічних наук, професор
(відповідальний за випуск).

Статті подано в авторській редакції.

ISBN 978-617-7197-12-5

© Кіровоградський державний педагогічний
університет імені Володимира Винниченка, 2015
© Видавець Лисенко В.Ф., 2015